

Karşılgusal İfade Etiketleme Kılavuzu

1. Karşılgusal İfadeler

Karşılgusal ifadeler 4 farklı durumda kullanılır¹.

1. Şimdiki zamanda veya geçmişte olan bir durumun mevcut durumdan farklı olmasını istemek. (**keşke** kendine ait bir evin **olsaydı**),
2. Koşula bağlı bir şekilde, şimdiki zamanda veya geçmişte olan mevcut durumdan farklı bir durum oluşturmak. (**eğer** seneler önce iflas etmeseydin, şu an kendine ait bir evin olurdu)
3. Gerçekleşmesi planlanan veya beklenen bir durumdan farklı bir durum gerçekleştiğini ifade etmek. (2015'te kendi evin **olacaktı**, 2009'da iflas etmen buna engel oldu)
4. İnanç veya olasılık bildirilirken mevcut durumdan farklı bir durumu anlatmak. (2009 krizini daha iyi yönet**meliydin**)

2. Karşılgusallığı Sağlayan Ekler ve Sözcükler

Türkçe'de karşılgusal ifadeler oluşturulurken *keşke*, *eğer* vb. kelimelerle beraber, *-se/-sa*, *-seydi/-saydı*, *-seymiş/-saymış*, *-selerdi/-salar*, *-meliydi/-malıydı* vb. ekler önemli rol oynar. Bu sözcük ve ekler karşılgusal ifade bulunan cümlelerde genellikle bulunur, fakat zorunlu değildir¹. Bahsedilen kelime ve ekler örnek cümlelerde kalın olarak işaretlenmiştir. Aşağıda bu kelime ve eklerin karşılgusal ifade barındıran cümlelerde nasıl geçtiğini görebilirsiniz.

keşke	keşke yiyecek bir dilim ekmeğimiz olsa
eğer	eğer Ankara'ya gitseydin, onu görürdün
-se/-sa	keşke biraz tuzumuz olsa
-seydi/-saydı	daha çok param olsaydı İstanbul'da yaşardım
-seymiş/-saymış	Zamanında duramasaymış yayalara da çarpacakmış.
-selerdi/-salar	şimdi kuzenlerim burda olsalar , çok eğlenirdik

¹ Melike Üzümlü, "Türkçede Karşılgusallık: Korpus Temelli Bir İnceleme", *Dilbilimde Güncel Tartışmalar*. Ankara: Dilbilim Derneği Yayınları (2020), s. 126-128.

3. Uyarılar

1. Sadece olumsuzluk bildiren ifadeler karşıolgusal değildir. Mesela, “*bu ayakkabı deriden yapılmamış*” ifadesi sadece olumsuz bir durum bildirir. Fakat, “*bu ayakkabı deriden yapılsaydı, satın alırdım*” ifadesi karşıolgusaldır.
2. Karşıolgusal ifadeler geçmiş veya şimdiki zamanda mevcut olmayan durumlardan bahseder. Henüz yaşanmamış gelecek zamandaki durumlardan bahsetmek karşıolgusallık değildir. Mesela, “*KPSS’ye yeterince çalışırsan, gelecek sene memur olabilirsin*” karşıolgusal değildir. Fakat “*geçen sene KPSS’ye yeterince çalışsaydın, önümüzdeki yaz memur olurdun*” cümlesi karşıolgusaldır.
3. İşaretleme esnasında bir cümle hakkında kararsız kalırsanız, **diğer** seçeneğini seçip cümle hakkında yorumunuzu ekleyebilirsiniz.
4. Etiketleme işini bir oturuşta yapmak zorunda değilsiniz. Forma verilen yanıtlar otomatik olarak kaydedilir ve formu tekrar açtığınızda önceden verdiğiniz yanıtlar işaretlenmiş şekilde devam edebilirsiniz.
5. Bazı cümleler diğer cümlelere benzeyebilir ve hatta içerisinde geçebilir. Bunu önemsemeden, lütfen her cümleyi bağımsız bir şekilde değerlendirin.
6. Lütfen etiketlemeyi bitirdiğinizde aliacar@iyte.edu.tr adresine bildirin. Aynı zamanda etiketlemeyle ilgili soru ve görüşlerinizi de iletebilirsiniz.

4. Örnekler

Aşağıdaki tabloda karşıolgusal ifade barındıran ve barındırmayan cümleler örnek olarak verilmiştir. Yorum sütununda verilen cümlelerin karşıolgusallık durumunun sebepleri verilmiştir. Karşıolgusal ifade içeren örneklerin karşıolgusallık durumları (bölüm 1) parantez içinde verilmiştir.

	Cümle	Karşıolgusal	Yorum
1	Keşke bu konuyla bizzat ilgilenseydim, diye hayıflandı.	Var	Geçmişte bahsedilen konuyla bizzat ilgilenmiş olmayı diliyor, mevcut olandan farklı bir geçmiş ifade edilmiş. (1)
2	Piraye, senin dokunulmazlığın bende olsaydı ; hiç çalışmaz, kopya hazırlardım.	Var	Kendi dokunulmazlığının değiştirildiği, mevcut durumdan farklı bir durum öne sürmüş ve bunun olası sonucundan bahsetmiş. (2)

3	Artık nereye gitsem çocuklarla ilgileniyor, onların konuşmalarına kulak kabartıyordum.	Yok	Mevcut durumdan bahsediliyor, alternatif bir şey sunulmamış.
4	Kaosun gittikçe arttığı bir anda hükümetin -sadece Başbakan- ve askeri kanadın bir araya gelip istişarede bulunması önemli bir olaydı.	Yok	Mevcut durumdan bahsediliyor, alternatif bir şey sunulmamış.
5	Öğle yemekleri için eve gitmezdik.	Yok	Geçmişe dair olumsuzluk içeren bir durum bildirilmiş. Mevcut durumun aksi belirtilmemiş.
6	Eskiden her şeye acırdım, şimdi artık acıma hissim yok.	Yok	Geçmiş ve şimdi arasında karşılaştırma yapılıyor. Mevcut bir durumun aksi belirtilmemiş.
7	Eskiden bu yüksek yatağa bir kerede atlayamazdım.	Yok	Geçmişe dair olumsuzluk içeren bir durum bildirilmiş. Daha sonra atlayabildiğini anlıyoruz, fakat mevcut durumdan farklı bir durum ifade edilmemiş. Karşılaştırma yapılmış.
8	Gelmiş olsalardı, ayrıca pek çok sahne Kapadokya'da çekilecekti.	Var	Onlar gelmemiş ve bahsedilen sahneler Kapadokya'da çekilmemiş. Cümlede mevcut durumdan farklı bir durum ve olası sonucu verilmiş. (2)
9	Güzel film, keşke Blu Ray diskte de çık sa .	Var	Şimdiki zamandaki bir durumu değiştirme isteği ifade edilmiş. (1)
10	Güzel film, keşke Blu Ray diskte de çıkmış olsaydı.	Var	Filmin Blu Ray disk olarak çıkmadığını anlıyoruz. Geçmişteki mevcut durumdan farklı bir durum istenmiş. (1)
11	Güzel film, umarım blu ray diskte de çıkar.	Yok	Cümlede gelecekte olması istenen bir şey ifade edilmiş. Geçmiş veya şimdiki zamanda mevcut bir şeyin aksi ifade edilmemiş.
12	Çankırı caddesinde barların olduğu yere gitmeliydi, belki alırdı bir kaç yolcu.	Var	Şoförün bahsedilen caddeden gitmediğini anlıyoruz. İkinci cümlede mevcut durumdan farklı (yolcuları aldığı) bir durum anlatılmış. (4)

13	Ankara'da kalsaydık boşanırlar mıydı bilemem.	Var	Ankara'da kalmadıklarını ve onların boşanmadıklarını anlıyoruz, cümlede mevcut durumdan farklı (boşandıkları) bir durum ifade edilmiş. (2)
14	Kedici, takıntılı bir tip olmalıydı.	Diğer: Bağlam yetersiz.	Bahsedilen kişinin kedici bir tip olup olmadığı bilgisi verilmemiş. Cümle bu kişi hakkında bir tahmin veya mevcut kişiliğinin farklı olmasını isteme ifadesi olabilir. Verilen bağlam karar vermek için yetersiz.
15	Belki de bu mücadeleye 22 yaşında Haseki'de çalışırken kan formülümün bozulduğu yıllarda başlamalıydim.	Var	Geçmişte, 22 yaşında bahsedilen mücadeleye başlamadığı anlaşıyor. Geçmişteki mevcut durumla ilgili yaşanan farklı bir duruma olan inanç bildirilmiş. Bu inanılan durumun sonucu verilme de, mevcut durumun aksi ifade edilmiş. (4)
16	Ama sen düşünmeliydin, bu tilki artık uğramaz oldu buralara, dağlarda gezmez oldu diyerekten.	Var	Konuşulan kişinin bahsedilen şeyi düşünmediğini anlıyoruz. Geçmişe yönelik bir tavsiye ifade ediliyor. Geçmişteki mevcut durumu değiştirmek ifade edilmiş. Sonucu ifade edilmese de karşılığusallık var.(4)
17	Biz sadece birazcık alacaktık, Alper hepsini aldı, diyemedik ki!	Var	Geçişte hepsinin alındığını anlıyoruz ve cümlede hepsinin değil birazcık alındığı durum ifade edilmiş. Geçmişteki mevcut durumun aksi belirtilmiş. (3)
18	Aksi halde; doğal ortamdaki balıkların ve diğer su canlılarının doku ve organlarında hem bakır olarak birikime uğrayacak ve hem de bu çalışmada da tespit edildiği şekilde patolojik bozukluklar oluşturacaktır.	Yok	Geleceğe dair bir ihtimalden bahsediliyor. Mevcut durumu değiştirmek isteği veya ihtimali belirtilmemiş.
19	Evet, hayat senin için, aşk, şiir, dans ve bitmeyen bir çocukluk olmalıydı.	Diğer: Bağlam yetersiz.	Cümlede bahsedilen durumun gerçekleşip gerçekleşmediğini anlayamıyoruz. Bahsedilen kişi hakkında kişisel özellik tahmini yapıyor veya geçmişe yönelik bir istek belirtiliyor olabilir. Verilen bağlam karar vermek için yetersiz.

20	İstanbul'da kalmak, İstanbul'u biraz solumak iyi olabilirdi.	Diğer: Bağlam yetersiz.	Kişinin İstanbul'da kalıp kalmadığı bilgisini cümleden anlayamıyoruz. Bir ihtimalden bahsediyor veya geçmişe yönelik bir durumu değiştirme isteği belirtiliyor olabilir. Verilen bağlam karar vermek için yetersiz.
21	Bir zaptiye kumandanı için bundan daha onurlu bir görev olamazdı.	Yok	Sadece olumsuzluk bildiriyor. Mevcut bir durumun dışında bir şey ifade edilmemiş.
22	Zamanında duramasaymış yayalara da çarpacakmış.	Var	Cümlede geçmişteki mevcut durumun aksi belirtilmiş ve koşula bağlı olası sonucu verilmiş. Bahsedilen aracın zamanında durmadığını ve yayalara çarpmadığını anlıyoruz. (2)
23	Keşke sen de geleydin.	Var	Geçmişte yaşanmış veya şimdiki zamanda mevcut bir durumun aksi isteniyor. Cümleden bahsedilen kişinin gelmediğini anlıyoruz. (1)